

F. S. Finžgar: Gospod Hudournik. Mohorjeva knjižnica 115. Založila Družba sv. Mohorja v Ljubljani, 1941—XIX. Strani 160.

Finžgarjeva sedemdesetletnica je letos oživila zanimanje za pisatelja, posebno ker je avtor po daljšem presledku zopet napovedal novo knjigo izpod svojega toliko priljubljenega peresa. Po odlomkih, ki so bili priobčeni tu in tam, je pač vsakdo z največjim zanimanjem pričakoval najnovejšega Finžgarjevega dela. Sedaj, ko imamo »Gospoda Hudournika« pred seboj, lahko ugotovimo, da smo dobili z njim eno najzanimivejših literarnih novosti, ki jo bodo lahko s pridom prebirali mladina in odrasli. Finžgar je to pot segel po osebno še neizrabljenem motivu živalskih zgodb, ki pa jih je povezal z osebnimi doživljaji, tako da ima knjiga tudi izrazite avtobiografske poteze. Kljub rahli zastrtosti namreč prav lahko prepoznamo v »priletnem in že sivem gospodu« Hudourniku — pisatelja samega.

Knjiga, ki je izšla kot 115. zvezek priljubljene Mohorjeve knjižnice, obsega — poleg uvoda — tri dele: »Hudournikova miška«, »Hudournikova polha dva« in »Hudournikov Lisko«. Najdaljši je tretji del, ki predstavlja cikel petnajstih črtic, katerih središče je večinoma Lisko, pes gospoda Hudournika. Po osebi gospoda Hudournika pa so povezane v celoto zgodbe vseh treh delov, ki bi jih spričo uvoda lahko imenovali okvirne cikle prav tako, kakor predstavlja na primer nekako okvirno živalsko pravljico prvi del z naslovom »Hudournikova miška«. Pa tudi sicer so vsi trije deli povezani med seboj; tako je na primer očit prehod iz prve zgodbe v drugo, saj šele v le-tej spoznamo nauk, ki sledi iz zgodbe z nepokorno miško; ta je kajpada prav tako preprost kakor star: kdor ne uboga, ga tepe nadloga. Pri tem naj précej opozorim na dvoje: osnova teh Finžgarjevih črtic je živalska zgodba v najprvotnejšem pomenu, tedaj basen; vendarle pa pisatelj ta »fabulizem« slej ko prej dožene v pravo pripovedovanje, ki ima kljub vsemu »vzgojnemu« in »poučnemu« jedru v bistvu nedidaktičen ter na splošno realističen značaj. To je tudi poglavitna vrednost in privlačnost teh zgodb, posebno ker je Finžgarjevo pripovedovanje že samo po sebi ne le izvirno, ampak tudi skoz in skoz nenavadno nazorno in sočno. Če bi hoteli iskati primera ali zgleda iz naše slovstvene preteklosti, spominja s te strani bolj na Erjavca kakor, recimo, na Valjavca; s tem kajpada ni niti malo prizadeta pisateljeva izvirnost, ki je nadaljnja odlika teh Finžgarjevih zgodb. V njih se nam kaže svojski in redek dar opazovanja, ki smo ga pri avtorju klasičnega lovskega orisa »Nad petelina« že vajeni in s katerim riše enako bistro bodisi živali, bodisi naravo in ljudi, ki tu in tam zaidejo v Murko, pisateljevo kočo pod Stolom, kjer se večidel godi dejanje pričujočih zgodbic. Pri tem naj opozorim, da predstavlja v tej knjigi enega izmed značilnih poudarkov tudi nasprotje med naravnim življenjem v prirodi in idiličnim mirom gorske samote pa med svetom sodobne meščanske civilizacije, ki ga predstavljajo razni nizki in visoki »obiski«, kateri imajo potemtakem v teku pripovedovanja ne le epičen, ampak tudi sociološki pomen in namen. Med temi »obiski« naj kot posebnost omenim poroko v planinskem domu, ki je ni narekovala toliko epična nujnost, marveč je vpletena v niz teh gorskih zgodb bolj kot zanimiva literarna anekdota; v le nekoliko spremenjenih imenih dr. Gmajne, Sonje Burje in Janeza Bločana slovstvenemu poznavalcu ne bo težko najti sledi za resničnimi » modeli« ter uganiti prava imena. Toda

to le mimogrede. Tisto, kar razen povedanega posebno označuje to prisrčno pisano knjigo, so duh, ki jo preveva, in pa slog ter način pripovedovanja. Iz teh zgodb odseva bogata življenjska skušnja, iz njih diha dobrota do ljudi, živali in prirode vobče, in še posebej topla ljubezen do domače zemlje in njene lepote. To ljubezen je pisatelj poudaril tudi na zunaj v lepi podobi šopka, ki si ga je natrgal za slovo od planin in ki ga sestavljajo očnice, murke in sleč. Že zaradi tega bo Finžgarjev »Gospod Hudournik« nedvomno našel mnogo hvaležnih bralcev. Prav tako pa je malo pisateljev, ki bi imeli toliko izrazitega smisla za nazornost podob in prizorov ter tako živ, jedrnat in svojski izraz. Tudi s te strani je »Gospod Hudournik« delo, ki nudi človeku kar največ užitka.

Nemogoče je izčrpati vse posebnosti pisateljevega sloga in izraza, vendar naj tukaj navedem vsaj nekaj jezikovnih zanimivosti. Prva posebnost so kratki in prav zaradi tega nenavadno jedrnati stavki. Posebno ljubi pisatelj nazornost podobe, obenem pa skrbi tudi za ritem stavka, kar lahko vidimo iz naslednjega primera: »Nastal je vrišč, kokot in beg in frčanje na vse plati.« (Str. 53.) Človek živo vidi pred seboj jato preplašenih kokoši! To že vemo, da temelji klenost Finžgarjevega jezika tudi na pregovorih, ki so bodisi izvirni, ali pa vzeti naravnost iz ust ljudstvu; semkaj spadajo na primer »ima nos, da bi čez morje zavohal pečenko« (47), »vse je (lepo in v redu) kakor v prstanu« (115), »šoba, da bi lahko koso klepal na njej« (151), »moj domèk, čeprav ga je samo za bobèk« (45). Zanimiv je posebno zadnji zgled, ker ga najdemo v podobni obliki tudi v Jalenovi povesti »Trop brez zvoncev« (str. 74), kjer ga beremo v naslednji obliki: »Dober je dom'k, če ga je le za bob'k; / kdor ga pa nima, pa za njim kima.« Pri tem pa je zanimivo to, da navaja Jalen citat kot »izrek, ki ga je bil slišal pri vojakihi od prijatelja Franceta Žurge, doma iz Toplic na Dolenjskem«. Od kod je pregovor, ali ga imata Finžgar in Jalen iz istega vira — na to vprašanje naj odgovori kdo drug! Pa tudi glede na posamezne izraze je branje najnovejše Finžgarjeve knjige prav privlačno in poučno. Pisatelj je bogat z izrazi, nazoren in iznajdljiv, kadar je treba dati ime živalim, stvarim ali pojavom; pri tem uporablja polno nenavadnih besed, katerih pomen je včasih tudi precej drugačen mimo običajnega. Tako beremo: zjedi poleg ogrizka (32); potoma nam. spotoma ter s curkom nam. curkoma (55); prebitansko nam. prebito (111); užagati jo (36); s pametjo (glavo) trčiti v tram (61); drvnica nam. drvarnica (61); risniti = planiti pokonci (63); odkolehati (kos klobase) ali odtasati (krajec kruha) nam. odrezati (66); ni odlegla namesto odnehala (100); za pridav nam. za nameček (142); drpaliti (v planino) v ne-prehodnem pomenu (94); medtem ko rabi n. pr. Mencinger izraz »sivór« za starega človeka, pravi Finžgar: ob Savi je ležal sivor (meglica) (109); napuhnež je osabnež (111); pes replja (65) ali tacka (125); itd. Podobnih zgledov bi lahko navedli še mnogo, a naj bo dovolj. Bralca, ki ima čut za nazornost besede, spominja Finžgarjev jezik na Levstikovo klasično slovenščino v »Martinu Krpanu« in drugod.

Primerne ilustracije (risbe) k besedilu je napravil Nikolaj Pirnat.

France Vodnik.

Ana Wambrechtsamer: Danes grofje celjski in nikdar več. Zgodovinski roman. 1940. Založba »Naša knjiga«, Ljudska knjigarna v Ljubljani. Naša